

Стратегія розвитку кафедри Історії середніх віків та візантиністики на 2020–2025 роки

I. Місія.

Кафедра Історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету імені Івана Франка має давні і славні традиції організації та здійснення наукової, навчальної та виховної роботи з підготовки фахових істориків. Від часу її створення у 1784 р. (як кафедра загальної історії, з 1919 р. – історії середніх віків та допоміжних історичних дисциплін, далі ще декілька разів змінювалася назва) її працівники посідали помітні позиції у вивченні і поширенні наукового знання з медієвістики та ранньомодерної історії європейських країн. Кафедру в різний час очолювали провідні європейські медієвісти професори Ксаверій Ліске (1838–1891), Ян Птасьнік (1876–1930), Тадеуш Модельський (1881–1967), Дмитро Похилевич (1897–1974), Юрій Гроссман (1919–2003), Михайло Пелецишин (1933–1999). У доробку викладачів кафедри десятки наукових монографій, навчальних посібників, статей і матеріалів. Їх загальне кредо – поширення науково обґрунтованих знань про історію і культуру народів і країн впродовж V–XV ст., формування європейської цивілізації і поширення передових ідей та загальнолюдських цінностей.

У структурі історичного факультету кафедра Історії середніх віків та візантиністики посідає важливе місце, здійснюючи підготовку спеціалістів-істориків на рівні бакалавра, магістра і PhD (кандидата наук) зі спеціальностей (032) “Історія та археологія” та (014.03) “Середня освіта. Історія”. З цією метою викладачі кафедри підготували і впродовж тривалого часу читають нормативні та спеціальні курси з історії середніх віків, історії Візантії та військової історії. Невеликий колектив кафедри (5–6 ставок і 5–7 викладачів) постійно дбає про оновлення інформаційної та навчально-методичної бази викладання, забезпечує студентів та громадськість необхідним компендіумом наукових знань. На даний час на кафедрі працюють один професор і шість доцентів (в т. ч. двоє на 0,25 ставки), двоє з яких нещодавно захистили докторські дисертації, навчаються аспіранти з всесвітньої та військової історії. Рівень кваліфікації викладачів кафедри є високим. За останні 5 років при кафедрі успішно захищено шість (6) докторських і чотири (4) кандидатські дисертації.

Знання і розуміння історії країн і народів у V–XV ст. в період формування європейської цивілізації є життєво важливим для існування і успішного розвитку сучасної Української Держави. Це впливає, *по-перше*, з необхідності спростування і усунення нагромаджених за століття імперського панування і колоніального розвитку багатьох народів регіону стереотипів і міфів, які в період модернізації XIX і XX ст. стали перешкодою для становлення національних держав і формування модерних націй, в тому числі української. Відомо, що історичне знання є головним елементом формування суспільної свідомості і легітимації досягнутого стану суспільного розвитку. *По-друге*,

усвідомлення давньої і органічної належності до європейської християнської цивілізації дозволяє протистояти модерним імперським російським конструкціям *євроазійського простору* та *росського мира*, а також різноманітним концепціям, які спотворюють історію українських земель у цей період (від проблеми *лендзян* та *Руського каганату* до часу включення певних регіонів до складу Польщі, Угорщини та Великого князівства Литовського). Без розуміння власних етнічних витоків та історії розвитку сусідніх етносів і їх взаємовпливів неможливо правильно зорієнтуватися на нинішньому етапі розвитку людства, коли вирішуються кардинальні глобальні цивілізаційні проблеми суспільної еволюції в умовах гібридної війни та зростаючого тиску російської імперської ідеології, яка мобілізує у союзники націоналістичні еліти сусідніх з Україною країн, використовуючи давні історичні суперечності як дієву зброю.

Тому для системи науки, освіти і культури України особливо актуальним і життєво важливим є участь українських вчених у фундаментальних дослідженнях з історії V–XV ст., не лише з метою піднесення знань про інші країни і народи періоду формування *європейської християнської цивілізації*, а й *просування інформації і знань про українські землі цього періоду і участь їх населення у формуванні цієї цивілізації* з метою налагодження відносин і взаємин на засадах загальнолюдських цінностей і міжнародного права.

Стосунки України як із своїми сусідами, так і з найбільшими європейськими державами в минулому змушують кожного українця, а тим більше політика чи громадського діяча *бути добре обізнаними з особливостями суспільно-політичного укладу, традицій і менталітету перш за все європейських народів*. Це знання має цілком зрозумілий і практичний характер з огляду на розвиток міжнародних взаємин й господарських та культурних зв'язків й співробітництва на базі свободи, демократії і прав людини.

У сучасному інформаційному світі спілкування, взаємодія і співробітництво з будь-яким іноземним партнером неможливі без знання цього партнера. *Кафедра Історії середніх віків та візантиністики забезпечує кваліфіковане поширення наукових знань про історію і культуру країн і народів впродовж V–XV ст. в епоху формування європейської християнської цивілізації, органічною частиною якої є український народ*.

II. Візія.

Пріоритетом в стратегічному розвитку кафедри є досягнення відповідності якості підготовки *фахівців європейському рівню, поглиблення інтеграції історичної освіти і науки в європейський освітньо-науковий простір*. Це може відбутися лише за умови збереження стабільності колективу, творчої активності студентів та викладачів кафедри.

В організаційному, освітньому і науковому плані колектив кафедри на сьогодні напрацював цінний досвід як у справі організації навчального процесу, так і відповідального ставлення до своїх викладацьких обов'язків. Створені на кафедрі (у співдружності з іншими кафедрами та факультетами) *наукові школи*

в галузях *візантиністики* та *військової історії* мають загальноукраїнський і міжнародний авторитет. Про це свідчить вихід перших українських підручників енциклопедичного характеру “*Medium aevum: Середні віки*” (2010, за авторства Л. Войтовича, Н. Козака, Ю. Овсінського та М. Чорного) та “*Історія Візантії. Вступ до візантиністики*” (2011, спільно з Харківським національним університетом імені Миколи Каразіна, за авторства Л. Войтовича, А. Домановського, Н. Козака, І. Лильо, М. Мельника, С. Сорочана та О. Файди) і трьох томів першої в Україні “*Історії війн і військового мистецтва*” (2017–2019, спільно з кафедрою історичного краєзнавства за авторства Л. Войтовича, В. Голубка, Ю. Овсінського, В. Грицюка, Л. Кривизюка, О. Лисенко). Впродовж останніх років виходять наукові збірники “*Проблеми історії війн і військового мистецтва*” та “*Записки Львівського медієвістичного клубу*”, викладачі кафедри є членами редколегій багатьох престижних фахових часописів в Україні і за кордоном, приймають участь у важливих міжнародних і всеукраїнських наукових форумах і організаціях, у співробітництві з історичними підрозділами університетів Польщі, Угорщини, Словаччини, Сербії, Хорватії, Білорусі, Росії та ін. На сьогодні кафедра є єдиною в Україні кафедрою візантиністики і одним з провідних центрів наукової та освітньої діяльності в галузі військової історії в Україні (цей напрямок віднедавна віднедавна (2017 р.) існує тільки в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка). За університетськими підручниками і посібниками, підготовленими викладачами кафедри, нині навчаються студенти всіх університетів України (крім вищезгаданих ще “*Правлячі династії Європи*” (2008, за авторства Л. Войтовича, О. Целуйка), “*Генеалогія*” (2008, за авторства Л. Войтовича, О. Целуйка), “*Генеалогія*” (2011, за авторства Л. Войтовича, І. Кривошеї, Ір. Кривошеї, О. Целуйка).

У зв’язку з вищезгаданим доцільно зміцнювати і розвивати кафедру Історії середніх віків та візантиністики як провідний *науковий, навчальний та експертний осередок* в загальноукраїнському масштабі. Кафедра має достатню базу для відкриття у Львівському університеті *магістерської Освітньо-професійної програми з історії Візантії* на міждисциплінарному рівні за участю фахівців філологічного, філософського та культурологічного профілів та *магістерської Освітньо-професійної програми з військової історії* за участі фахівців кафедри історичного краєзнавства та інших підрозділів. Це дозволить готувати фахівців цих важливих напрямків, які у сучасній Україні лише формуються.

III. Цілі.

З метою вдосконалення розвитку кафедри необхідно перш за все зберегти і зміцнити **кадровий потенціал** кафедри (принаймні ще троє доцентів в найближчі кілька років захистять докторські роботи). Кафедра достатньо молода і має резерв молодих науковців, які впродовж останніх років захистили кандидатські дисертації, а також перспективних аспірантів і добрий зв’язок з

відповідними кафедрами закордонних університетів (з якими Львівський університет підписав угоди про співробітництво). Співробітники кафедри мають досвід грантової допомоги від міжнародних організацій. Тому важливо вже сьогодні забезпечити навчання і стажування молодих вчених в провідних університетах Європи і світу – як на засадах делегування (викладання), так і за рахунок грантів і стипендій.

В **навчальному процесі** одним з головних завдань є підготовка і ліцензування ОПП “Історія Візантії” на міждисциплінарному рівні та “Військова історія”.

Ще одним завданням є вдосконалення навчальних планів історичних спеціальностей (032 і 014.03) і робочих програм дисциплін, зокрема щодо внесення змін у навчальні плани на предмет включених в них нормативних і спеціальних дисциплін та їх співвідношення з іншими дисциплінами, а також перегляд структури і змісту нормативних і спеціальних дисциплін з метою їх приведення у відповідність із сучасним станом науки. Насамперед це торкається нормативної дисципліни “Історія середніх віків” (два періоди) та повернення до складу нормативних дисциплін “Історії Візантії”, а також структури дисциплін спеціалізації.

Особливої уваги вимагає вдосконалення системи контролю рівня знань студентів та якості пропонованих освітніх послуг. Необхідно вводити електронні форми поточного контролю через створення он-лайн сервісів, електронних кабінетів викладачів, дигіталізації всіх навчальних матеріалів.

Наступним завданням є подальше переведення більшості лекцій і практичних занять у візуальний режим (презентації, електронні лекції, дистанційне навчання).

Необхідно також створити умови для розширення можливостей студентів, які спеціалізуються по кафедрі, для проходження навчання в закордонних університетах як по лінії Еразмус+, так і в рамках угод Львівського університету із закордонними вишами.

Важливим завданням є повернення в навчальні плани спеціалістів-філологів викладання дисципліни з історії країни, мова якої вивчається (Англія, Франція, Іспанія, Японія, Китай, Іран, Туреччина, грецька і латинська мови) і залучення до їх викладання вчених кафедри Історії середніх віків та візантиністики.

Викладачі кафедри можуть читати лекції з історії середніх віків та візантиністики, а також середньовічного Сходу англійською мовою для студентів-іноземців.

У **науковій роботі** колективу кафедри доцільне подальше розширення співробітництва із вченими споріднених кафедр у зарубіжних університетах. На даний час таке плідне співробітництво розвивається з істориками Ягеллонського університету в Кракові, університету Казимира Великого у Бидгощі та Щецінського університету (Польща), університету у Нови Саді (Сербія), університету Яна Амоса Коменського у Братиславі (Словаччина), університетів у Салоніках і Афінах (Греція) та деякими іншими. Натомість

бракує тісних наукових контактів із істориками університетів Західної Європи, які могли би надати методологічну, методичну і фінансову допомогу науковцям кафедри та історичного факультету. Представники кафедри успішно використовували фулбрайтовські та інші гранти, які дозволили їм працювати у бібліотеках та архівах в Думбартон-Оксі та інших центрах США, а також у Шанхайському університеті в Китаї.

Необхідно ініціювати участь викладачів кафедри в розробці та реалізації міжнародних грантових проектів за участю вчених європейських університетів. Доцільно виступити з ініціативою організації міжнародного науково-дослідного проекту і подати його на конкурс наукових проектів Європейського Союзу.

Серед інших проблем наукової роботи кафедри – необхідність збільшення публікацій викладачів в наукометричних наукових виданнях в Україні та закордоном, регулярне проведення наукових семінарів кафедри із запрошенням викладачів інших українських вишів, закордонних колег – такий досвід у кафедри вже напрацьований і його треба розвивати.

Одним з фундаментальних елементів піднесення рівня наукової роботи є проведення досліджень і стажувань викладачів та аспірантів (докторантів) в країнах їхнього наукового інтересу. Треба шукати як внутрішні резерви скерування викладачів в ці країни, так і пошук стипендій і грантів міжнародних організацій для їх здійснення.

Важливим напрямом наукової роботи є донесення результатів досліджень до ширшої української та зарубіжної громадськості. Треба заохочувати викладачів готувати і видавати науково-популярні брошури і книги про середньовічну і ранньомодерну історію країн і народів Європи.

IV. Операційний план.

№ п/п	Пункти плану розвитку	Індикатори та показники досягнення	Терміни
1.	Зміцнення і розвиток кафедри, перетворення на впливовий базовий центр поширення наукових знань про історію V–XV ст. і формування європейської цивілізації, історію Візантії та військову історію	Зростання згадок про роботу кафедри в міжнародних пошукових системах	2020–2025 рр.
2.	Зростання показника участі студентів, аспірантів, викладачів і науковців у програмах міжнародної академічної мобільності	Ріст кількісних показників	2020–2025 рр.
3.	Розробка і акредитації ОПП “Історія Візантії” та “Військова історія”	Підготовка документації і акредитація	2020–2022 рр.

		ОПП	
4.	Перегляд структури і наповнення нормативної дисципліни “Історія середніх віків”	Розробка та впровадження нової Робочої програми	2020–2021 рр.
5.	Повернення до складу нормативних дисциплін “Історії Візантії”, оновлення і впровадження нової структури дисциплін спеціалізації	Розробка та впровадження нових Робочих програм дисциплін	2020–2023 рр.
6.	Створення і поступове розширення он-лайн сервісів кафедри і викладачів, переведення всієї навчально-методичної роботи в електронну версію.	Вдосконалення веб-сторінки кафедри і електронної бази навчально-методичних матеріалів	2020–2025 рр.
7.	Домогтися поступового розширення візуалізації лекцій і навчальних матеріалів, переведення їх в електронну форму і розміщення на веб-сайті кафедри	Вдосконалення веб-сайту кафедри і веб-сторінок викладачів	2020–2025 рр.
8.	Поставити перед вченою радою філологічного факультету і факультету іноземних мов вирішення питання про включення до навчальних програм спеціальностей “Мова і література” вивчення дисципліни “Історія країни, мова якої вивчається” з дорученням викладання відповідних періодів кафедри Історії середніх віків та візантиністики	Підготувати і подати на вчену раду філологічного факультету пропозицій про включення до навчального плану дисципліни “Історія країни, мова якої вивчається”	2020–2021 рр.
9.	Створення і реалізація спільних магістерських програм із роботами з перекладом латинських та грецьких джерел студентами відповідних спеціальностей університету за умови консультування спеціалістами кафедри Історії середніх віків і візантиністики та відповідних програм підготовки магістрів	Створення спільних програм з кафедрою класичної філології	2021–2022 рр.

	медієвістів за умови консультування спеціалістів кафедри класичної філології		
10.	Забезпечити якісну підготовку підвищення рівня кваліфікації викладачів. З цією метою запланувати захист докторських дисертацій доц. Паршина І.Л., доц. Козловського С.О. і доц. Файди О.В. та завершення кандидатських дисертацій аспірантів кафедри.	Захист докторських дисертацій доц. Паршина І. Л., доц. Файди О.В., доц. Козловського С. О., аспірантів кафедри	2020–2025 рр.
11.	Ініціювати науково-дослідний проект з військової історії за участю вчених закордонних університетів і виступити з ним на конкурс проектів Європейського Союзу	Підготовка і подання на конкурс науково-дослідного проекту	2020–2021 рр.
12.	Стимулювати викладачів, аспірантів і студентів до участі в міжнародних наукових конференціях і семінарах	Наукові доповіді і повідомлення на міжнародних наукових конференціях і семінарах	2020–2025 рр.
13.	Заохочувати викладачів, аспірантів і студентів до публікації результатів своїх наукових досліджень в авторитетних наукометричних виданнях	Публікація статей і матеріалів	2020–2025 рр.
14.	Популяризація наукових здобутків викладачів кафедри шляхом підготовки і публікації науково-популярних видань з історії країн і народів у V–XV ст., історії Візантії і військової історії	Публікація статей, брошур, монографій	2020–2025 рр.